

Çay Ağacı Bitkisinin (Melaleuca alternifolia, Maiden & Betche, Cheel) Halk Hekimliğinde Kullanılışının Etnofarmakolojik Olarak Değerlendirilmesi

Ethnopharmacological background of Melaleuca alternifolia (Tea Tree)

Gülsel Kavalalı

Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi
orcid.org/0000-0002-7191-9810

Öz

Tıbbi bitkiler değişik rahatsızları gidermek amacı ile halk hekimliğinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bitkilerin seçimi ya bir tesadüf olarak ya da yetiştiği yöredeki yerli halkın geçmişinden edindikleri bilgilerle oluşur. Her tıbbi bitkinin gelişen metotlarla yapılan çalışmalar sonucunda değerlendirilmesinin bir hikayesi vardır.

Bilimsel ismi *Melaleuca alternifolia* olan çay ağacı bitkisi, 1770 yılında ilk defa Kaptan *James Cook* tarafından keşfedilmiştir. O zamana kadar bu bitki. Avustralya yerlileri (Aborjinler) tarafından deri enfeksiyonlarını tedavi etmek amacıyla kullanılmakta idi. Daha sonra bu ağaç formundaki bitki botanikçi *Sir Joseph Banks*'ın ilgisini çekmiş ve ağacın yapraklarını toplayarak araştırma yapmak için İngiltere'ye getirmiştir.

Dr AR Penfold bitkinin yaprakları üzerinde 1923 yılında çalışmaya başlayarak uçucu yağ elde etmiş bu yağın çok kuvvetli antiseptik ve bakterisit etkisi olduğu 1925 yılında açıklanmıştır.

Melaleuca alternifolia (Fam Myrtaceae) bitkisi her zaman yeşil renkli 6 metre yüksekliğinde bir ağaçtır. Vatanı Avustralya'dır. Bu uçucu yağ, açık sarı renklidir Okaliptüs kokusundadır. Etkin maddesi sineol ve terpinen-4-ol'dur. Uçucu yağ, Avustralya'nın yazı olan Ekim-Mayıs arasında oluşur. Ağaç yağmurlu iklim sever. Yağ, özellikle *Staphylococcus*, *Streptococcus* ve *Candida albicans*'a karşı aktiftir. Antifungal etkisi de vardır aknelerde, geçmeyen yaralarda, enfeksiyonlarda kullanılır.

Anahtar Sözcükler: Çay ağacı, *Melaleuca alternifolia*, James Cook

ABSTRACT

Melaleuca alternifolia (fam. Myrtaceae) grows naturally only one region of the world in the northeast corner of Australia. It is a unique plant with a full size arbor. The leaves of the tree has a remarkable essential oil used to heal wounds and skin ailments in people.

This plant was discovered by Captain James Cook in 1770 and was called "Tea Tree" it is used as medical agent to treat cuts, burns, bites and skin disorders. A botanist, Sir Joseph Banks collected sample of the leaves and brought them back to England for further studies. In 1923 The Australian chemist Dr Ar Penfold conducted a study of the leaves of the Tea Tree and discovered its essential oil. This oil was produced by steam distillation and contains terpenes (pinen, terpinene and cymene), cineol, sesquiterpenes as constituents.

Key Words: Tea Tree, *Melaleuca alternifolia*, James Cook

Bu gün eczane raflarında gördüğümüz ilaçların eczane'ye gelinceye kadar geçirdikleri sürenin bir hikayesi vardır. İlaçlar, aktif madde taşıyan drogların, hastaların kolayca alabilmesi için forma (tablet, kapsül, krem gibi) sokulmuş preparatlardır. Droglar, bitkilerden, hayvanlardan, mantarlardan, yosunlardan, alglerden, küflerden hayvan toksinlerinden, madenlerden kısacası tabiatta bulunan 'Natural Product' adı verilen tabii maddelerin keşfi ile oluşur. Bulunuşları tarihin çok eski devirlerine dayanır.¹

Bu halk hekimi, zamanında birçok hastalığa çare bulmuş, hastalıkların yayılması önlenmiş, hastaları iyileştirmiş, önerdiği droglar, karışımlar ve hazırladığı preparatlar zamanla diğer halk hekimleri tarafından kullanılarak etrafa yayılmış bu günlere taşınmıştır. Biz bunları bu drogları halen kullanan halk hekimlerinden ve yerli halktan öğreniyoruz.^{1,2}

Daha sonra kimya biliminin gelişmesi, spektral ve kromatografik yöntemlerin öğrenilmesi ile bu bilgiler açığa çıkarılmış, etkin maddeler açıklanmış yeni ilaç aktif maddeleri bulunmuştur.

Tıbbi bitkiler değişik rahatsızları gidermek amacı ile halk hekimliğinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bitkilerin seçimi ya bir tesadüf olarak yada yetiştiği yöredeki yerli halkın geçmişinden edindikleri bilgilerle oluşur. Her tıbbi bitkinin gelişen metodlarla yapılan çalışmalar sonucunda değerlendirilmesinin bir hikayesi vardır.

Şekil 1. Melaleuca alternifolia (Fam. Myrtaceae), Çay ağacı bitkisi

Bilimsel ismi *Melaleuca altemifolia* olan çay ağacı bitkisi 1770 yılında ilk defa *Kaptan James Cook* tarafından keşfedilmiştir. O zamana kadar bu bitki Avusturalya yerlileri (Aborjinler) tarafından deri enfeksiyonlarını tedavi etmek amacı ile kullanılmakta idi. Daha sonra bu ağaç formundaki bitki botanikçi *Sir Joseph Banks*'n ilgisini çekmiş ve ağacın yapraklarını toplayarak araştırma yapmak için İngiltere'ye getirmiştir.³

James Cook İngiliz denizci ve kâşif. Özellikle Büyük Okyanus'da yaptığı seyirleri ve bu seyirlerde yaptığı ada keşifleri ile ünlüdür. Nisan 1770'te Avustralya'nın güney kıyıları keşfedildi. 16 Haziran'da Endeavour Avustralya'nın güney doğusu açıklarında karaya oturduğunda gemi kıyıda onarıma alınırken; Avustralya bitkileri üzerine ilk koleksiyonları oluşturdu.³

Şekil 2. Kaptan James Cook (1728 - 1779)

Dr AR Penfold bitkinin yaprakları üzerinde 1923 yılında çalışmaya başlayarak uçucu yağ elde etmiş, bu yağın çok kuvvetli antiseptik ve bakterisit etkisi olduğu 1925 yılında açıklanmıştır.³

Melaleuca alternifolia (Fam. Myrtaceae) bitkisi her zaman yeşil renkli 6 m yüksekliğinde bir ağaçtır. Vatanı Avusturalya'dır.

Bu uçucu ,yağ ağacın yapraklarının buhar distilasyonu sunucunda elde edilir. Yağ renksiz veya açık sarı renklidir. Okalüptus kokusundadır. Etkin maddesi sineol ve terpinen 4 ol'dur.Uçucu yağ, Avusturalya'nın yazı olan Ekim-Mayıs arasında oluşur. Ağaç yağmurlu iklim sever.

Yağ, özellikle *Staphylococcus*, *streptococcus* ve *Candida albicans* a karşı aktiftir. Anti fungal etkisi de vardır aknelerde, geçmeyen yaralarda enfeksiyonlarda kullanılır.^{3,4}

Şekil 3. Çay ağacının aktif maddesi

Çay ağacının Aktif maddesi Terpinen-4-ol veya 4 terpineol'dur.Bu terpenik madde özellikle göz ve cilt te etkili olan *Demodex folliculorum* adlı ekto parazitlere karşı etkilidir.^{3,4}

Bundan başka bu bitkide *Alpha terpineol*, *1-8 sineol* ve *sabinen* bulunur. *Terpinen-4-ol* Avusturalya'nın endemik bitkisi olan *Melaleuca alternifolia* yapraklarının su buharı distilasyonu ile elde edilir. Suda çözünen bir maddedir.

Şekil 4. Çay ağacı yağı

Çay ağacı yağının kullanıldığı yerler :

- Ciltte doğal bir canlılık kazandırır.
- Ciltteki iltihaplanmalara karşı kullanılır.
- Böcek sokmalarına kesik ve sıyrıklara, akne ve sedef hastalığı tedavisinde kullanılır.
- Ciltteki sivilcelere, siyah noktalara ve uçuk tedavisinde etkilidir.

Ayak mantarlarına karşı, hemoroidlerde, siğillerde, tırnak batmasına karşı etkilidir.

BİLGİ

X. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri'nde (Adana 15-18 Mayıs 2017) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynaklar

1. Codellas SP. Alcmaeon of Croton: His Life, Work, and Fragments. Proceedings of the Royal Society of Medicine 1931-1932; 25: 1041–1046.
2. Doty WR. Alkmaion's discovery that brain creates mind: A revolution in human knowledge comparable to that Copernicus and of Darwin. Neuroscience 2007; 147 (3): 561-568.
3. Olsen CB. Australian Tea Tree Oil. Kali Press 1992.
4. Çakır NT, Kaleağası S, Kökdil G. Umut Vaat Eden Bir Antimikrobiyal: Tea Tree Oil (Çay Ağacı Yağı) Ankara Ecz. Fak. Derg. 2005; 34 (4): 315-327.